

17.12.2020

TILINTARKASTAJAN ROOLI RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITTAMISEN ESTÄMISESSÄ

SUOMEN TILINTARKASTAJAT RY:N SUOSITUKSIA 6/2020

Sisällys

1 Keskeisimmät asiat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä	3
1.1 Suosituksen tarkoitus	3
1.2 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä	3
1.3 Tilintarkastajan riskiarvio	4
1.4 Asiakasta koskevat tiedot	5
1.5 Asiakkaan toiminnan seuranta	6
1.6 Ilmoituksen tekeminen	6
1.7 Ilmaisukiello	6
2 Olennaisista asioista tarkemmin	7
2.1 Käsitteet	7
2.1.1 Mitä on rahanpesu	7
2.1.2 Mitä on terrorismin rahoittaminen	7
2.2 Asiakkaan tunteminen	8
2.2.1 Tunnistaminen ja todentaminen	8
2.2.2 Tuntemisen tasot	12
2.2.3 Säilytettävä aineisto	15
2.3 Asiakassuhteen seuranta	15
2.4 Ilmoitus rahanpesusta	16
2.4.1 Milloin rahanpesuilmoitus tulee tehdä	16
2.4.2 Miten ilmoitus tehdään	16
2.4.3 Ilmaisukiello	16
2.4.4 Työntekijöiden koulutus ja suojeleminen	17
2.5 Seuraamukset laiminlyönnistä tai rikkomisesta	17

Tässä suosituksessa ohjeessa esitetyt tulkinnot ja soveltamisohjeet ovat Suomen Tilintarkastajat ry:n laatimia. Suosituksessa on huomioitu 23.11.2020 tiedossa oleva soveltamiskäytäntö. Suositusta täydennetään tarvittaessa.

1 Keskeisimmät asiat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

1.1 Suosituksen tarkoitus

Tämä suositus on tarkoitettu lakisääteistä tilintarkastusta¹ tekevän tilintarkastajan apuvälineeksi. Suosituksessa kerrotaan, mitä toimenpiteitä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annettu lainsäädäntö (jäljempänä ”rahanpesulaki”) edellyttää tilintarkastajalta hänen suorittaessaan lakisääteistä tilintarkastusta.

Suositus jakaantuu kahteen osaan: Osassa 1 esitetään tiiviisti aihepiirin kaikkein keskeisimmät asiat tilintarkastajan kannalta. Osassa 2 avataan tiettyjä olennaisia asioita tarkemmin. Käsittely ei ole kattava tai pyri täydellisyyteen, vaan esitystapana on soveltaa asioita tilintarkastajan kannalta tärkeimpien käytännön seikkojen huomioimiseksi.

Tilintarkastaja toimii sekä itsenäisinä ammatinharjoittajina että erikokoisissa tilintarkastusyhteisöissä, ja osa tilintarkastajista tarjoaa muitakin palveluita kuin lakisääteistä tilintarkastusta. Tässä suosituksessa käsitellään rahanpesulainsäädännön velvoitteita tilintarkastajan suorittaessa lakisääteistä tilintarkastusta.

1.2 Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017) tuli voimaan 3.7.2017²

Lain tavoitteena on muun muassa tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ennalta estämistä niin, että laissa mainitut toimijat, tilintarkastajat mukaan lukien, ottaisivat entistä enemmän omassa toiminnassaan huomioon rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvät riskit.

Laki edellyttää, että tilintarkastaja

1. laatii toiminnastaan riskiarvion ja päivittää sitä säännöllisesti
2. tuntee asiakkaansa (tunnistaa ja todentaa henkilöllisyyden)
3. järjestää jatkuvan seurannan asiakkaan toiminnasta
4. ilmoittaa epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä
5. ei paljasta ilmoituksen tekemistä muulle henkilölle

¹ **Lakisääteinen tilintarkastus** = Tilintarkastuslain (1141/2015) 1:1.1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua työtä. Tilintarkastajan muu toiminta on rahanpesulain piirissä muutoin vain siltä osin, kuin se kuuluu muihin rahanpesulain 1:2 §:n 1 momentissa mainittuihin rahanpesulain soveltamisaloihin, kuten tilintarkastajan osallistuessa esim. konsultoivassa roolissa yhtiön tai muun yhteisön perustamiseen taikka liiketoimintayksikön myyntiin tai ostamiseen.

² Lakiin 444/2017 on sen voimaantulon jälkeen tehty lukuisia muutoksia, viimeisin päivitetyssä ohjeessa huomioitu muutos on laki 17.1.2020/31. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi esitetään lainsäädäntöön eräitä muutoksia, joiden on tarkoitus tulla voimaan 1.4.2021 (Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/813/2020 - VM015:00/2020). Suosituksessa ei ole huomioitu hallituksen esitysluonnokseen sisältyviä muutoksia.

6. huolehtii siitä, että työntekijät saavat koulutuksen rahanpesulainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi.

Tilintarkastajan on laadittava omaa toimintaansa kokonaisuutena määrittävä riskiarvio rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien tunnistamiseksi ja arvioimiseksi kuten kohdassa 1.3 kerrotaan.

1.3 Tilintarkastajan riskiarvio

Rahanpesulainsäädäntö edellyttää kolmen tason riskiarviota rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi:

- I. *Kansallinen riskiarvio*³, jonka laadintaa sisäministeriö sovittaa yhteen. Sitä on päivitettävä säännöllisesti
- II. *Valvojakohtainen riskiarvio*, jonka kunkin toimivaltaisen valvontaviranomaisen on laadittava sen valvottavien riskeistä. Tilintarkastajien valvontaviranomainen on Patentti- ja rekisterihallitus (PRH)⁴.
- III. *Ilmoitusvelvollisen riskiarvio* on laadittava jokaisen, joka kuuluu Rahanpesulaissa lueteltuun 24 toimiala- tai ammattiryhmään. Tilintarkastajat ovat yksi ilmoitusvelvollisten ryhmä.

Tilintarkastajien lisäksi ilmoitusvelvollisia ovat muun muassa asianajajat, kirjanpitäjät, luottolaitokset ja sijoituspalveluyritykset. Ajantasainen listaus ilmoitusvelvollisista on rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 2 §:ssä⁵

Tilintarkastaja hyödyntää laatimaansa riskiarviota täyttäessään rahanpesulainsäädännön velvoitteet asiakkaan tuntemisesta ja asiakkaan toiminnan jatkuvasta seurannasta.

Laissa ei ole asetettu varsinaisia sisällöllisiä vaatimuksia riskiarviolle, vaan tilintarkastaja voi itse päättää riskiarvion laadintamenetelmästä ja muodosta. Riskiarviossa on otettava huomioon tilintarkastajan toiminnan luonne, koko ja laajuus.

On hyödyllistä laatia tilintarkastajan riskiarvio siten, että se tukee asiakkaiden tuntemisen ja jatkuvan seurannan velvoitteiden toteuttamista. Niitä on käsitelty tämän ohjeen kohdissa 1.4 ja 1.5 sekä 2.2 ja 2.3.

Riskiarvion muoto ja laajuus on tehtävä ilmoitusvelvollisen toiminnan mukaiseksi. Olennaisin kysymys on missä määrin tilintarkastajan toimintaan, palveluihin tai asiakassuhteisiin liittyy rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä. Riskiarvion laadinnassa voidaan ottaa huomioon laissa ja myöhemmin annettavassa valtioneuvoston asetuksessa mainitut riskejä alentavat ja korottavat tekijät sekä kansallisessa ja valvojakohtaisessa riskiarviossa huomioidut rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit. Liitteenä on esimerkinomainen mallipohja riskiarvion laatimiseksi (erikseen yksin toimivaa tilintarkastajaa ja tilintarkastusyhteisöä varten).

Tilintarkastusyhteisössä, jossa työskentelee useita tilintarkastajia, voidaan laatia yksi riskiarvio, jossa tulee ottaa huomioon kaikkien tilintarkastajien asiakkaisiin ja mahdollisiin muihin toimeksiantoihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

Tilintarkastusyhteisössä riskiarvion hyväksyy johto eli toimitusjohtaja tai hallitus (toimintamuodosta riippuen vastaava) taikka niiden määräämä taho sisäisestä organisoitumisesta riippuen.

³ https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97954/Raportteja_117_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁴ <https://www.prh.fi/stc/attachments/tilintarkastusvalvonta/Riskiarvio.pdf>

⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rahanpes%2A>

Riskiarvion on oltava ajan tasalla ja sitä on päivitettävä, jos tilintarkastustoiminnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia, jotka vaikuttavat riskiarvion sisältöön. Merkittävä muutos voi olla esimerkiksi toiminnan laajentuminen uusille toimialueille tai maantieteelliselle alueelle, organisaation suuri muutos tai asiakashyväksyntäprosessin kehittäminen. Muutosten aiheuttamien päivitysten lisäksi säännöllinen päivittäminen edellyttää riskiarvion päivitystarpeen arvioimista esimerkiksi 1–3 vuoden välein tietynä ajankohtana.

Kirjallinen riskiarvio tulee toimittaa valvontaviranomaiselle (PRH) pyydettyä.

Riskiarvion pohjalta tilintarkastajalla tulee olla riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi.

1.4 Asiakasta koskevat tiedot

Tilintarkastajan on tunnettava asiakkaansa, tähän sopii yleinen ilmaisu ”Know Your Client (KYC)”. Tilintarkastajan on tunnistettava ja erikseen todennettava asiakas asiakassuhdetta perustettaessa. Tunnistamis- ja todentamistoimenpiteet pitäisi pyrkiä toteuttamaan ennen asiakassuhdetta koskevan toimeksiantosopimuksen allekirjoittamista tai mikäli kirjallista toimeksiantosopimusta ei laadita, ennen kuin asiakkaan kanssa on muulla tavalla (esimerkiksi sähköpostilla tai suullisesti) sovittu tilintarkastuksen pääasiallisista ehdoista, ja viimeistään ennen kuin tilintarkastustyö aloitetaan. Asiakassuhdetta ei rahanpesulain 3 luvun 1 §:n mukaan saa perustaa tai ylläpitää, jos asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä toimia ei pystytä toteuttamaan. Varatilintarkastajan on tunnistettava asiakas, kun hän tulee varsinaiseksi tilintarkastajaksi.

Rahanpesulaissa tunteminen = tunnistaminen + tarvittaessa henkilöllisyyden todentaminen

Tunnettavat tahot ovat asiakas, tämän edustaja(t) sekä tosiasialliset edunsaaja(t).

Jos asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani, asiakkaaseen (”PEP-asiakas”) kohdistuu aina rahanpesulain 3 luvun 13 §:n mukainen laajennettu tuntemisvelvoite.

Tuntemiseen liittyvien toimenpiteiden laajuus riippuu siitä, mihin tuntemisen tasoon asiakas riskiarvioinnin perusteella määritellään. Tuntemisen tasot voidaan jakaa kolmeen: yksinkertaistettu, tavallinen ja tehostettu asiakkaan tunteminen. Tason valinta tehdään tapauskohtaisesti tilintarkastajan riskiarvion perusteella. Tuntemisen tason valinnan täytyy siis olla perusteltavissa.

Asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan.

Tilintarkastajan tulee säilyttää tuntemistiedot viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä. Tyypillisesti lakisääteinen tilintarkastus päättyy, kun tilintarkastaja on eroamisen, erottamisen tai korvaamisen perusteella lakannut olemasta asiakkaan tilintarkastaja.

Tilintarkastajan on hankittava tietoja asiakkaansa toiminnasta ja tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta. Laki edellyttää ilmoitusvelvollisen hankkimaan asiakkaalta lisäksi tietoja perusteista palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Viimeksi mainitun velvoitteen osalta lakisääteinen tilintarkastus nimensä mukaisesti seuraa laissa olevasta velvoitteesta eikä asiakkaalta siksi tarvitse pyytää perusteita palvelun käyttämiselle.

1.5 Asiakkaan toiminnan seuranta osana tilintarkastusta

Ilmoitusvelvollisen on järjestettävä riskiperusteisesti⁶ jatkuva seuranta asiakkaan toiminnasta. Tilintarkastuksessa tiedon hankkiminen asiakkaasta on työn keskeinen osa. Rahanpesulaki ei sisällä säännöksiä, jotka säätelisivät tiedonhankinnan tapaa. Asiakkaan toiminnan jatkuvan seurannan velvoite voidaan täyttää hyvän tilintarkastustavan mukaisella tilintarkastuksella (ks. tarkemmin tämän ohjeen kohta 2.3). Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kannalta merkityksellisiä vastaan tulevia asioita voivat olla esimerkiksi

1. yrityksen liiketoiminnan luonne huomioiden epätavallinen transaktio, maksutapa tai liikekumppani
2. liike toimi tai kauppakumppani asiakkaan toiminnan kannalta poikkeuksellisilta maantieteellisiltä alueilta
3. epätavalliset tai epämääräiset merkittävät sopimukset
4. sopimukset lähipiiriin kuuluvien kanssa.

1.6 Ilmoituksen tekeminen

Tilintarkastajan on ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä.

Rahanpesulaissa ei ole annettu ohjeita (esimerkiksi olennaisuusedellytystä) ilmoitusvelvollisuuden syntymiselle. Näin ollen tilintarkastajan on ratkaistava asia tapauskohtaisesti.

Mikäli on perusteltu syy epäillä rahanpesua, ilmoituskynnyksen ei tulisi olla korkea. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti on sanktioitu. Jos tilintarkastaja tekee ilmoituksen ajoissa, häntä ei voida sanktioida ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä.

1.7 Ilmaisukielto

Tilintarkastaja ei pääsäännön mukaan saa paljastaa rahanpesuilmoituksen tekemistä tai selvittelyä ilmoituksen kohteelle tai muulle taholle.

Edellä kerrotusta salassapitovelvollisuudesta on lakisääteisiä poikkeuksia, joista tilintarkastajan kannalta keskeisin on oikeus ilmaista rahanpesuilmoituksen tekeminen tai ko. asian selvittely tietyin edellytyksin toiselle ilmoitusvelvolliselle (kuten asianajajalle), joka on ilmoitusvelvollisen roolissa osallisena ilmoitukseen liittyvässä liiketoimessa.

⁶ **Riskiperusteinen seuranta** = Asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja keston sekä riskeihin nähden riittävä seuranta sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka tilintarkastajalla on asiakkaasta ja tämän toiminnasta.

2 Olennaisista asioista tarkemmin

2.1 Käsitteet

2.1.1 Mitä on rahanpesu

Rahanpesu on toimintaa, jonka tarkoituksena on häivyttää rikollisin tai laittomin keinoin saadun rahan alkuperä. Rahanpesu tarvitsee siten esiintyäkseen esirikoksen⁷, jonka avulla varat on hankittu. Laiton raha pyritään saada näyttämään lailliselta ja tavoitteena on saada se siirrettyä lailliseen talousjärjestelmään, jotta rahan kytkökset rikolliseen alkuperään häviäisivät. Rahanpesu saattaa tapahtua esimerkiksi pankkien ja rahalaitosten kautta saattamalla rahat niiden kiertoon tai käyttämällä varoja muun muassa osto- tai sijoitustoimintaan. Tilintarkastajan rahanpesulain mukaiset velvollisuudet eivät edellytä esirikoksen toteamista.

Rahanpesu on määritelty rikoslaissa (32 luku 6 §)

[Lue lisää »](#)

2.1.2 Mitä on terrorismin rahoittaminen

Terrorismin rahoittaminen on laaja käsite, johon kuuluu useita eri osa-alueita. Se käsittää esimerkiksi tulojen tuottamisen, resurssien säilyttämisen sekä jakamisen terroristisen toiminnan eri käyttötarkoituksia varten. Terrorismitoiminnassa rahaa kuluu sekä operationaaliin että organisatorisiin menoihin. Organisatoriset kulut koostuvat järjestelmää ylläpitävistä toiminnoista, kuten rekrytoinnista, koulutuksesta, tiedustelusta, kuljetuksesta sekä viestinnästä.

Terroriteot vaativat toteutuakseen yleensä rahaa. Yksinkertaisimmillaan terrorismin rahoittaminen voi olla yksityishenkilön varojen luovuttamista terroristeille. Tavallisesti rahoitukseen liittyy myös suoraan tai välillisesti useita välikäsiä ja yhteisöjä. Varoja pyritään liikuttamaan siten, että yksittäistä lähdettä olisi mahdollisimman hankala jäljittää. Rahoituksen alkuperän selvittämistä hankaloittaa se, että osa varoista voi olla kerätty laillisin keinoin, kuten yksityishenkilöiltä tai hyväntekeväisyysjärjestöiltä, osa taas laittomasti esimerkiksi petoksilla tai salakuljetuksella.

Terrorismin rahoittaminen on määritelty rikoslaissa (34 a luku 5 §)

[Lue lisää »](#)

2.2 Asiakkaan tunteminen

Ilmoitusvelvollisen tulee rahanpesulain mukaan tuntea asiakkaansa ja ymmärtää asiakkaan toiminta. Rahanpesulain mukaan asiakkaan tuntemista koskevat asiakirjat ja tiedot on pidettävä ajantasaisina ja olennaisina.

Jos tilintarkastaja ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä toimia, tilintarkastaja ei saa perustaa eikä ylläpitää asiakassuhdetta. Näin ollen tilintarkastajan on täytettävä tuntemisvelvollisuus jo asiakassuhdetta perustettaessa.

Tunnistamista tehdessään tilintarkastaja ottaa huomioon sen mahdollisuuden, että tosiasiallinen edunsaaja on joku muu kuin PRH:n edunsaajarekisteriin merkitty.⁸ Patentti- ja rekisterihallitus ohjeistaa ilmoitusvelvollisia (myös tilintarkastajia) ilmoittamaan sille, jos ne havaitsevat puutteita tai epäjohtonmukaisuuksia kaupparekisteriin merkityissä edunsaajatiedoissa (<https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/edunsaajatiedot/valvonta.html>).

Velvoitteiden toteuttamisen järjestämiseen käytännössä voi olla useita erilaisia käytännön tapoja, eikä niitä käsitellä tässä suosituksessa.

2.2.1 Tunnistaminen ja todentaminen

Tunnistaminen tarkoittaa tiettyjen yksilöintitietojen pyytämistä tunnistamisen kohteena olevasta asiakkaasta, jotta voidaan todeta kuka tämä yhtiö/ muu yhteisö (tai asiakkaana oleva luonnollinen henkilö) on (esim. nimi ja Y-tunnus/ henkilötunnus).

Henkilöllisyyden todentaminen tarkoittaa sen varmistamista, että tunnistamisen perusteella saadut tiedot ovat oikeita ja koskevat nimenomaan tätä henkilöä (henkilö on se, kuka väittää olevansa)⁹.

Esimerkki: Henkilö on ilmoittanut nimensä ja henkilötunnuksensa. Passin tarkastamisella voidaan todentaa, että tiedot koskevat nimenomaan tätä henkilöä.

A. Asiakas

Keskeisenä velvoitteena tilintarkastajalle rahanpesun estämissäännöksissä on riskiperusteiseen arviointiin perustuva velvollisuus asiakkaansa tunnistamiseen ja todentamiseen, joka voidaan usein suorittaa samanaikaisesti normaalin asiakashyväksymisprosessin yhteydessä. Riskiperusteinen arviointi asiakkaan tunnistamis- ja todentamismenettelyiden osalta perustuu tilintarkastajan harkintaan, joka mahdollistaa yksinkertaisen menettelyn vähäisen riskin tilanteissa. Toisaalta arvio korkeammasta riskistä voi johtaa tehostettuun asiakkaan tunnistamis- ja todentamisvelvoitteeseen.

⁹ Yleisesti käytettyjä henkilöllisyyden todentamisasiakirjoja ovat suomalaisen viranomaisen myöntämät henkilökortti, passi, ajokortti, diplomaattipassi, muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja sekä kuvallinen Kela-kortti sekä ulkomaisen viranomaisen myöntämä passi ja matkustusasiakirjana hyväksyttävä henkilökortti.

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

Riskiperusteista asiakkaan tuntemisvelvoitetta täyttäessään tilintarkastaja voi ottaa huomioon kuhunkin asiakkaaseen, sen liiketoimintaan, toimintatapoihin sekä maantieteelliseen sijaintiin liittyvät riskitekijät kuin myös asiakkaan kanssa sovittavan tilintarkastustoimeksiannon sisällön ja toteuttamistavan. Jos asiakkaan tuntemiseen liittyviä toimia ei saada toteutettua, asiakassuhdetta ei tule perustaa. Jos asiakas ei asiakassuhteen aikana anna tarvittavia tietoja, asiakassuhdetta tulee jatkaa vain perustellusti. Näissä tilanteissa tulee myös arvioida ilmoituksen tekemistä rahanpesun selvittelykeskukselle.

Laajimmillaan tunnistamis- ja todentamisvelvollisuus koskee kaikkia seuraavia tahoja:

A.1 Asiakkaan ollessa oikeushenkilö (esimerkiksi osakeyhtiö, yhdistys, säätiö)

- Asiakkaana oleva oikeushenkilö on tunnistettava ja olemassaolo todennettava.
- Oikeushenkilön edustaja(t) on tunnistettava ja henkilöllisyys todennettava.
- Oikeushenkilön tosiasialliset edunsaajat on tunnistettava ja tarvittaessa henkilöllisyys todennettava (tästä tarkemmin kohdassa 2.2.2 A ja 2.2.2 C).

Asiakkaan ollessa osakeyhtiö tai muu oikeushenkilö, se tunnistetaan ja todennetaan ajantasaisella kaupparekisteri-, yhdistysrekisteri-, säätiörekisteri- tai vastaavalla ulkomaisen yhtiörekisterin otteella.

Joissakin tilanteissa voi olla epäselvää, mikä toimintakokonaisuuteen liittyvistä erilaisista toimintayksiköistä on oikeushenkilö/asiakas (esimerkiksi erilaiset rahastot vs. rahasto- tai hallinnointiyhtiöt tai konsernitilanteet). Asian ratkaisu on hyvä dokumentoida ja hankkia tarvittaessa asiantuntija-apua.

A.2 Asiakkaan ollessa luonnollinen henkilö

- Kyseinen asiakas on tunnistettava ja henkilöllisyys todennettava.
- Asiakkaan mahdollinen edustaja on tunnistettava ja henkilöllisyys todennettava.

Asiakkaan ollessa luonnollinen henkilö, tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen tapahtuvat hankkimalla henkilöllisyyden tunnistamistietoja ja varmentamalla niiden oikeellisuus henkilöllisyyden todentamisasiakirjasta. Suomessa yleisesti hyväksytyjä todentamisasiakirjoja ovat passi, henkilökortti, ajokortti sekä kuullinen Kela-kortti. Ulkomaalaisen asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa kansallisesta passista tai ETA-alueen viranomaisen myöntämästä henkilökortista.

Jos asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja taikka asiakkaan perheenjäsen tai yhtiökumppani on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, asiakkaaseen kohdistuu aina tehostettu tuntemisvelvoite.

Poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä (PEP) tarkoitetaan sekä asiakkaasta että lopullisesta edunsaajasta puhuttaessa luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut viimeisen vuoden aikana merkittävässä julkisessa tehtävässä¹⁰

- a. valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä
- b. parlamentin jäsenenä
- c. poliittisten puolueiden johtoelinten jäsenenä

¹⁰ ks. Valtioneuvoston asetus rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa tarkoitetuista merkittävistä julkisista tehtävistä 9.5.2019/610 (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190610>) sekä valtiovarainministeriön muistio 8.5.2019 (<https://vm.fi/paatos?decisionId=0900908f8062e9a4>).

- d. ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta (Suomessa korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus, työtuomioistuin ja vakuutusosoikeus)
- e. tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä
- f. keskuspankin johtokunnan jäsenenä
- g. suurlähettiläänä tai asiainhoitajana
- h. puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina
- i. valtion kokonaan omistaman yrityksen hallinto-, johto- ja valvontaelimen jäsenenä
- j. kansainvälisten yhteisöjen johtajana, varajohtajana ja hallituksen jäsenenä.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön **perheenjäsenellä** tarkoitetaan tämän aviopuolisoa tai kumppania, joka asianomaisen maan kansallisessa lainsäädännössä rinnastetaan aviopuolisoon, lapsia ja heidän aviopuolisojaan tai edellä tarkoitettua kumppania; ja ko. henkilön vanhempia.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön **yhtiökumppanin** määritelmä kattaa

- a. kaikki luonnolliset henkilöt, joiden tiedetään olevan yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen kanssa
- b. kaikki luonnolliset henkilöt, jotka ovat sellaisten yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiasa perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen eduksi.

Henkilöä ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä, kun hän ei ole toiminut edellä tarkoitetussa merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen.

B. Asiakkaan edustajat

Asiakkaan edustajalla tarkoitetaan **luonnollista henkilöä, joka toimii asiakkaan puolesta**. Asiakasta voi edustaa oikeushenkilö, esimerkiksi asianajotoimisto, mutta Rahanpesulain kannalta asiakkaan edustajalla tarkoitetaan tällöinkin sitä luonnollista henkilöä, joka edustamisen käytännössä ilmoitusvelvolliseen nähden tekee. Koska oikeushenkilö ei ole luonnollinen henkilö, on sillä aina edustaja. Myös asiakkaana olevalla luonnollisella henkilöllä voi olla edustaja, esimerkiksi asiamies, joka asioi asiakkaan puolesta. Edustaminen voi perustua lakisääteiseen edustukseen tai erilliseen valtuutukseen.

1. Lakisääteinen edustus

Lakisääteinen edustus tarkoittaa nimensä mukaisesti lakiin perustuvaa oikeutta edustaa asiakasta. Esimerkiksi osakeyhtiössä edustamisoikeus on lähtökohtaisesti hallituksella (koko hallitus yhdessä) ja toimitusjohtajalla (hänelle lain mukaan kuuluvissa tehtävissä). Yhtiöjärjestyksessä voidaan kuitenkin määrätä, että yksittäisellä hallituksen jäsenellä tai toimitusjohtajalla on oikeus edustaa yhtiötä. Yhtiö voi myös antaa prokuran yksittäiselle henkilölle. Edustamisoikeuksia koskevat tiedot rekisteröidään kaupparekisteriin ja yhtiön puolesta toimimaan oikeutetut henkilöt selviävät kaupparekisteriotteesta.

2. Erillinen valtuutus

Edustaja on valtuutettu toimimaan asiakkaan puolesta esimerkiksi valtakirjalla. Edustajan valtuudesta edustaa asiakasta voidaan varmistua saamalla tämä valtuutuksen perustava asiakirja nähtäväksi.

Lakisääteisessä tilintarkastuksessa rahanpesulaissa tarkoitettuna asiakkaan edustajana voidaan pitää luonnollista henkilöä, joka allekirjoittaa tilintarkastustoimeksiantoon liittyvät kirjeet ja vahvistukset, esimerkiksi toimitusjohtaja tai talousjohtaja.

C. Tosiasialliset edunsaajat

Jos asiakas on listayhtiö (yhtiö, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena säännellyllä markkinalla), tosiasiallisia edunsaajia ei rahanpesulaissa olevan poikkeussäännöksen mukaan tarvitse tunnistaa eikä todentaa.

C1. Yhteisön (asiakkaan) tosiasiallinen edunsaaja

Osakeyhtiön tai muun oikeushenkilön tosiasiallinen edunsaaja on **luonnollinen henkilö**, joka viime kädessä omistaa oikeushenkilön tai jonka määräysvallassa oikeushenkilö on.

Luonnollisella henkilöllä on tällainen omistus tai määräysvalta, kun hän

1. omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 % osuuden oikeushenkilön osakkeista tai muun vastaavan osuuden oikeushenkilöstä¹¹
2. käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 % osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin¹²
3. käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä.¹³

Määräysvallan ei tarvitse perustua suoraan omistukseen, vaan se voi olla myös välillistä. Osoituksena välillisestä omistuksesta pidetään sitä, että

1. yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa oikeushenkilössä, jolla on yli 25 % omistusosuus tai yli 25 % ääniosuus asiakkaana olevassa oikeushenkilössä¹⁴
 - oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, tai luonnollisella henkilöllä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä asiakkaana olevan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.¹⁵

¹¹ Tilanteessa, jossa henkilö omistaa 10 % yhtiön osakkeista ja hänen yksin omistamansa yhtiö omistaa 16 %, on henkilöllä yhteensä yli 25 % määräysvalta yhtiössä ja hän on laissa tarkoitettu tosiasiallinen edunsaaja.

¹² Määräyvä on ainoastaan äänioikeuksien osuus. Henkilöllä voi siten olla pienempi kuin 25 % osakeomistus yhtiössä, mutta jos osakkeiden tuottamat äänet tuottavat yli 25 % ääniosuuden, on henkilö tosiasiallinen edunsaaja. Omistuksen lisäksi myös mikä tahansa muu järjestely, joka aikaansaa yli 25 % ääniosuuden yhtiössä tarkoittaa, että henkilö on tosiasiallinen edunsaaja.

¹³ Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi osakassopimukseen perustuvaa määräysvallan käyttöä.

¹⁴ Itsenäinen päätösvalta on täten esimerkiksi henkilöllä, jolla on yli 50 % omistusosuus tai äänioikeus osakeyhtiössä, jolla puolestaan on yli 25 % omistus- tai ääniosuus asiakkaassa tai avoimen yhtiön yhtiömiehellä, kun avoimella yhtiöllä on yli 25 % omistus- tai ääniosuus asiakkaassa.

¹⁵ Tämä oikeus voi perustua omistuksen lisäksi esimerkiksi yhtiöjärjestykseen tai yhtiösopimukseen.

Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai yllä kuvatut edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään asiakkaana olevan oikeushenkilön hallituksen jäseniä tai vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä. Seuraavassa on kuvattu laissa asiasta erityisesti säädetty tilanteet.

C2. Yhdistyksen, säätiön, asunto-osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasiallinen edunsaaja

- Yhdistyslaissa (503/1989) tarkoitetun aatteellisen yhdistyksen tosiasiallisina edunsaajina pidetään yhdistysrekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.
- Uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan tosiasiallisina edunsaajina pidetään uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.
- Säätiölaissa (487/2015) tarkoitetun säätiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään säätiörekisteriin merkittyjä hallituksen ja hallintoneuvoston jäseniä.
- Asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitetun asunto-osakeyhtiön ja keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään kaupparekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä.

C3. Ulkomaisen trustin tosiasiallinen edunsaaja

Ulkomaisen trustin¹⁶ tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka käyttää tosiasiallista määräysvaltaa trustissa ja on trustin

1. perustaja tai tämän mahdollisesti asettama suojelija
2. omaisuudenhoitaja
3. edunsaaja
4. muu luonnollinen henkilö, joka viime kädessä käyttää määräysvaltaa suoran tai välillisen omistuksen kautta tai muilla keinoin ulkomaisessa trustissa.

2.2.2 Tuntemisen tasot

Tuntemiseen ja tunnistamiseen liittyvien toimenpiteiden laajuus riippuu siitä, mihin tuntemisen tasoon asiakas riskiarvioinnin perusteella määritellään. Asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan.

Tuntemisen tasoja on kolme: yksinkertaistettu, tavallinen ja tehostettu asiakkaan tunteminen. Menettelyn valinta tehdään tapauskohtaisesti tilintarkastajan itselleen laatiman riskiarvion perusteella.

Laki mahdollistaa myös sen, että asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet perustetaan toisen ilmoitusvelvollisen asiakkaan tunnistamis- ja tuntemisprosessiin. Tällöin vakituista asiakassuhdetta perustettaessa

¹⁶ Rahanpesulain HE 228/2016 (s 17-18): ”Suomen lainsäädäntö ei tunne trust-järjestelyjä. Suomessa saattaa kuitenkin olla yrityksiä, jotka tuottavat palveluita ulkomaisille trusteille tai toimivat trustin kohteena olevan omaisuuden edunvalvojana, joten trusteille palveluita tarjoaminen on katsottu tarpeelliseksi ottaa lain soveltamisalaan direktiivin 2005/60/EY vaatimusten mukaisesti. Trust on kehittynyt Englannin oikeudessa ja otettu käyttöön pääpiirteissään samantyyppisenä kaikissa Common law -maissa. Trustit ovat olleet lähes tuntemattomia Manner-Euroopan niin sanottujen roomanisgermaanisten oikeusjärjestelmien piirissä. Trust on kolmen osapuolen eli perustajan (settlor), edunvalvojan (trustee) ja edunsaajan (beneficiary) välinen taloudellinen rakenne. Trustissa perustajan ja edunsaajan välillä on edunvalvojan suostumuksella perustettu yksipuolisella oikeustoimella järjestely, jossa perustaja siirtää trustin kohteena olevan omaisuuden täysin omistusoikeuksin ja määräysvaltuuksin edunvalvojalle.”

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

vaadittavat tiedot ja selvitykset voidaan saada suoraan tai tehdä yhteistyössä toisen ilmoitusvelvollisen tai palveluntarjoajan kanssa. Varsinkin asiakkaan kirjanpitäjä/tilitoimisto ja edellinen tilintarkastaja lienevät tässä tilintarkastajalle käytännössä varteenotettavia ilmoitusvelvollisia. Tämä ei kuitenkaan poista asiakassuhteen seuraamiseen ja tarvittavien uusien selvitysten hankkimiseen liittyviä velvoitteita uudelta tilintarkastajalta (kolmas osapuoli ei voi suorittaa jatkuvan seurannan velvollisuutta tilintarkastajan puolesta), joka ei myöskään vapaudu asiakkaan tunnistamis- ja todentamisvelvoitteistaan kolmannen osapuolen mahdollisesti virheellisesti tekemien selvitysten perusteella.

Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteri-, yhdistys- ja säätiörekisteri keräävät tietoja yhtiöiden, muiden yhteisöjen ja säätiöiden tosiasiallisista edunsaajista, joita voidaan hyödyntää tosiasiallisia edunsaajia tunnistettaessa. Vastuu tuntemisesta on kuitenkin tältäkin osin viime kädessä tilintarkastajalla itsellään etenkin, jos rekisterimerkinnät ovat vanhoja tai on muutoin syytä epäillä niiden paikkansapitävyyttä.

Tuntemista ei voi perustaa vanhentuneisiin asiakirjoihin (esim. kopio passista, joka ei ole enää voimassa).

A. Tavallinen asiakkaan tunteminen

Tavallista menettelyä noudatetaan, jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen liittyy tavanomainen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski.

Tuntemiseen liittyvät toimenpiteet asiakassuhdetta perustettaessa:

- Asiakas tulee tunnistaa ja todentaa luotettavasta lähteestä (esim. asiakasyhtiökaupparekisteriotteesta tai edustaja matkustusasiakirjasta).
- Edustaja tulee tunnistaa ja henkilöllisyys todentaa sekä lisäksi varmistaa edustajan oikeus toimia asiakkaan puolesta.
- Tosiasialliset edunsaajat tulee tunnistaa. Tosiasiallisten edunsaajien todentaminen on tarpeen, jos siihen on tilintarkastajan arvion mukaan tarve.

Tavallisessa asiakkaan tuntemismenettelyssä selvitetään ja dokumentoidaan lisäksi muut edellä mainitut asiakkaan tuntemistiedot.

Tavallisen tuntemismenettelyn asiakkaan osalta tilintarkastajan on seurattava perustettua asiakassuhdetta mahdollisten poikkeuksellisten tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi.

B. Yksinkertaistettu asiakkaan tunteminen

Yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä voi noudattaa, jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen liittyy tavanomaista vähäisempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski. Tällöin ilmoitusvelvollisen ei ole välttämätöntä pyytää kaikkia edellä mainittuja tuntemistietoja vaan menettelyä voi keven-tää esimerkiksi tuntemistietojen määrän tai lähteiden taikka henkilöllisyyden todentamisen ajoituksen osalta.

Yksinkertaistetun asiakkaan tuntemismenettelyn noudattaminen ei poista tilintarkastajan velvollisuutta seurata perustettua asiakassuhdetta.

C. Tehostettu asiakkaan tunteminen

Tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi sovelletaan, jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski.

Tehostettu asiakkaan tuntemisvelvollisuus tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollinen kerää ja dokumentoi kaikki tavalliseen tuntemismenettelyyn kuuluvat tuntemistiedot, todentaa tunnettavien henkilöiden (esimerkiksi tosiasiallisten edunsaajien) henkilöllisyyden, kiinnittää erityistä huomiota dokumentaation luotettavuuteen, varojen alkuperään ja asiakassuhteen tehostettuun seurantaan eli esimerkiksi tutkii ja selvittää – kohtuullisin käytettävissä olevin keinoin – monimutkaisten ja poikkeuksellisten suurten sekä epätavallisten, ilman taloudellista tai laillista tarkoitusperää olevilta vaikuttavien liiketoimien taustat ja tarkoitukset.

D. Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoituksen riski liittyy asiakkaisiin, jotka tai joiden edustajat eivät ole henkilökohtaisesti saatavilla henkilöllisyyttä todennettaessa. Jos asiakas tunnistetaan etäyhteyksien avulla, tilintarkastajan tulee

- todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä
- varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin
- todentaa asiakkaan henkilöllisyys pankkien verkkopankkitunnusten, Väestörekisterikeskuksen kansalaisvarmenteen tai teleyritysten mobiilivarmenteiden avulla.

Pelkästään asiakkaalta itseltään saatuja tietoja ei voida aina pitää luotettavina, vaan niitä voidaan oma-aloitteisesti täydentää ja tarkistaa luotettavasta lähteestä (esim. verrata asiakkaan antamia tietoja virallisista rekistereistä saataviin tietoihin).

E. Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Jos asiakas on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, hänen perheenjäsenensä tai yhtiökumppani

- asiakassuhteen aloittaminen on hyväksyttävä ilmoitusvelvollisen ylimmässä johdossa
- tilintarkastajan on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen liittyvän varallisuuden ja varojen alkuperästä
- ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta (asiasta enemmän kohdassa 2.2.2 C).

Vaikka asiakkaan hallituksen jäsenenä tai muuna edustajana toimisikin poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö (tai tällaisen perheenjäsen tai yhtiökumppani), ei tämä pelkästään aiheuta edellä mainittuja velvoitteita ko. asiakkaan osalta, jos ei itse asiakasta (tai tämän perheenjäsentä tai yhtiökumppania) voida pitää poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä. Vastaavat velvoitteet syntyvät kuitenkin, mikäli poliittisesti vaikutusvalainen henkilö (tai tällaisen perheenjäsen tai yhtiökumppani) on asiakasyrityksen tosiasiallinen edunsaaja.

Tilintarkastaja voi oman riskiarvioonsa nojautuen itse arvioida, missä tilanteissa poliittisen vaikutusvallan olemassaolo on selvitettävä tarkemmin ja milloin se voidaan jättää tapauskohtaisen harkinnan varaan (tekemättä varsinaista selvityksiä asiasta). Poliittisen vaikutusvallan olemassaolo on selvitettävä, kun yksittäiseen asiakassuhteeseen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski (ks. edellä kohta C).

Yksinkertaisimmillaan asiakkaan poliittisen vaikutusvallan voi selvittää tiedustelemalla asiakkaan ammattia ja työnantajaa riittävällä tarkkuudella. Asiakkaalta voi lisäksi kysyä, onko kysymyksessä merkittävä julkinen virka/toimi. Poliittisen vaikutusvallan olemassaolon selvittämiseksi asiakkaan tietoja voidaan päivittää esimerkiksi internetistä, mediasta tai kaupallisten toimijoiden tarjoamien tietojen ja tietolähteiden perusteella (ottaen huomioon tällaisiin välineisiin tavanomaisesti liittyvä virheellisten tai puutteellisten tietojen riski).

2.2.3 Säilytettävä aineisto

Tilintarkastajan on säilytettävä asiakkaan tuntemista koskevat tiedot luotettavalla tavalla. Tietoja on säilytettävä viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä eli lakisääteisen tilintarkastuksen osalta siitä, kun hän on eroamisen, erottamisen tai korvaamisen perusteella lakannut olemasta asiakkaan tilintarkastaja. Jos tilintarkastustoimeksiannon voimassaolo on epävarmaa, esimerkiksi asiakas ei ole ilmoittanut asiasta mitään, voi tilintarkastaja pyytää asiaan vahvistusta asiakkaalta, mutta tällaista velvoitetta ei ole

Tilintarkastajan on ilmoitettava asiakkailleen, että asiakkaan tuntemistietoja ja muita henkilötietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu, tutkintaan saattamista varten.

Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja ei saa käyttää markkinointi- tai vastaaviin tarkoituksiin.

2.3 Asiakassuhteen seuranta

Tilintarkastajan on lakisääteistä tilintarkastusta tehdessään rahanpesulain perusteella seurattava, vastaako asiakkaan toiminta tilintarkastajan kokemuksta ja tietoa asiakkaasta, jotta hän osaisi arvioida poikkeavatko hänen tilintarkastuksessa tekemänsä havainnot asiakkaan toimista rahanpesulain tarkoittamasta tavanomaisesta asiakkaan toiminnasta.

Toisin kuin asiakkaan tuntemismenettelystä, rahanpesulaki ei sisällä määräyksiä siitä, kuinka asiakassuhteen seuranta tapahtuu. Rahanpesuun liittyvistä velvoitteista huolimatta tilintarkastustehtävä ei muutu sisällöltään eikä menettelytavoiltaan. Myöskään hyvän tilintarkastustavan sisältö ei muutu. Niinpä lakisääteistä tilintarkastusta tekevältä tilintarkastajalta ei edellytetä erityisiä toimenpiteitä tätä varten, vaan asiakassuhteen seuranta perustuu hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen. Tilintarkastuksen sinänsä normaalit vaatimukset (ammattillinen skeptisyys ja harkinta) ovat tärkeitä tilintarkastuksessa rahanpesusääntelykin kannalta.

Normaalissa lakisääteisessä tilintarkastuksessa saatetaan havaita liiketoimia, jotka rakenteeltaan, suuruudeltaan, maksutavaltaan tai muutoin menettelyn tai maantieteellisen suuntautumisen osalta poikkeavat tavanomaisesta. Samoin saatetaan havaita, että liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka tilintarkastajalla on asiakkaasta. Tarvittaessa liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan selvittämään, joskin tilintarkastajan keinot selvittämiseen ovat rajallisia.

Edellä kuvattuja poikkeuksellisia tai epäilyttäviä liiketoimia saattaa tulla ilmi normaalia lakisääteistä tilintarkastusta suoritettaessa. Tilintarkastajalta ei edellytetä erityisiä erillisiä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen havaitsemiseksi tai selvittämiseksi suunniteltuja toimenpiteitä osana normaalia lakisääteistä tilintarkastusta.

Kansainvälisten tilintarkastusstandardien (ISA) sisältämien keskeisten periaatteiden noudattaminen on osa hyvää tilintarkastustapaa (vaikka niiden yksityiskohtaista noudattamista ei edellytetä ks. KHO 12.2.2020/3673/2/18). Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevan lainsäädännön näkökulmasta esille voivat tulla esimerkiksi ISA 240 (Väärinkäyttöihin liittyvät tilintarkastajan velvollisuuden tilintarkastuksessa), ISA 250 (Säädösten ja määräysten huomioon ottaminen tilintarkastuksessa) ja ISA 550 (Lähipiiri).

2.4 Ilmoitus rahanpesusta

2.4.1 Milloin rahanpesuilmoitus tulee tehdä

Ilmoitus tulee tehdä, jos tilintarkastaja tilintarkastusta suorittaessaan havaitsee, että liiketoimi ei ole hänen ammatillisen kokemuksensa perusteella tavanomainen eikä liiketaloudellisesti perusteltu. Tämä antaa rahanpesulain mukaisesti aiheen epäillä rahanpesua tai terrorismin rahoittamista. On myös mahdollista, että tilintarkastaja tekee suoraan epäilyä herättäviä havaintoja, kuten havaitsee asiakirjoja, jotka viittaavat rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.

Tilintarkastaja voi tilintarkastusta suorittaessaan kiinnittää huomiota muun muassa keskusrikospoliisin julkaisemaan listaukseen rahanpesun indikaattoreista.¹⁷

Lähtökohtaisesti tilintarkastaja ei voi tiedustella eikä vaatia enempää tietoja, kun mitä tavanomainen lakisääteinen tilintarkastus edellyttää. Toimenpiteet voisivat vaarantaa varsinaisen viranomaisten tekemän tutkinnan.

2.4.2 Miten ilmoitus tehdään

Tilintarkastajan on selonottovelvollisuuden täytettyään viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskuskelle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. Rahanpesulaissa säädetty ilmoitusvelvollisuus syrjäyttää tilintarkastajalle tilintarkastuslaissa (TTL 4 luku 8 §) säädetyn salassapitovelvollisuuden.

Ilmoituksen voi tehdä sähköisesti poliisin [rahanpesun selvittelykeskukseen](#) (ilmoituksen jättäminen edellyttää järjestelmään rekisteröitymistä).

Rahanpesulaki ei velvoita tilintarkastajaa selvittämään epäilyksen kohteena olevaa asiaa, vaan hänen on tehtävä asiasta ilmoitus.

2.4.3 Ilmaisukielto

Tilintarkastaja ei saa paljastaa tietoa rahanpesuilmoituksen tekemisestä tai ilmoitukseen liittyvästä selvittelystä ilmoituksen kohteelle eikä muullekaan taholle. Ilmaisukielto koskee kaikkia, jotka saaneet tietoa ilmoituksesta.

Ilmoituksen salassapitovelvollisuus ei estä tilintarkastajaa tekemästä hyvän tilintarkastustavan mukaista tilintarkastusta mukaan lukien siihen kuuluvia tiedusteluja ja muita toimenpiteitä eikä paljastamasta tietoa tilintarkastusyhteisön sisällä sellaisille henkilöille, joiden työtehtäviin tiedon käsittely kuuluu.

Ilmaisukiellon tarkoituksena on

¹⁷ ks. lisää rahanpesun indikaattoreista https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesuilmoituksen_tekeminen/rahanpesun_indikaattorit

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

1. varmistaa epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen tehokas käsittely mahdollisen rikostutkinnan tavoitetta vaarantamatta sekä toisaalta
2. vahvistaa rahanpesulain 9 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetyn työntekijöiden suojeluveloitteen soveltamista.

Ilmaisukiellon vuoksi tilintarkastajan on syytä huolehtia siitä, että tieto ilmoituksesta ja rahanpesuepäilystä pysyy salassa, myös tilintarkastusyhteisön sisällä. Tietoa ilmoituksesta voi paljastaa vain asianmukaisilla perusteilla ja vain sellaisille tahoille, joille tieto kuuluu¹⁸.

Ilmaisukieltoon on lakisääteisiä poikkeuksia. Tilintarkastajan kannalta keskeisin poikkeus on se, että ilmoitusvelvollinen voi luovuttaa tietyin edellytyksin tietoja toiselle ilmoitusvelvolliselle, joka on osallisena sellaisessa yksittäisessä liiketoimessa, joka liittyy siihen asiakkaaseen ja liiketoimeen, jota ilmoitus koskee. Rahanpesulain (4 luku 4 §) edellytykset tietojen luovuttamiselle ovat tiukat. Tiedon luovuttamisen yhteydessä saa antaa asiakkaan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sekä perusteen ilmoituksen tekemiselle. Jos henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta, myös tiedon henkilön kansalaisuudesta saa luovuttaa.

Tietojen luovuttaminen ETA-alueen ulkopuolelle vaatii vastaavia edellytyksiä sekä myös henkilötietolain noudattamista.

2.4.4 Työntekijöiden koulutus ja suojeleminen

Rahanpesulaki edellyttää, että tilintarkastusyhteisön työntekijät saavat asianmukaisen koulutuksen rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyvien järjestelyiden tunnistamiseksi.

Rahanpesulaissa säädetään myös velvollisuudesta toteuttaa asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle.

2.5 Seuraamukset laiminlyönnistä tai rikkomisesta

Hallinnolliset seuraamukset voi määrätä toimivaltainen valvontaviranomainen, tilintarkastajalle tilintarkastuslautakunta. Valvontaviranomaisen on aina julkistettava määräämänsä hallinnollinen seuraamus.

i. **Rikemaksu** voidaan määrätä sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö tai rikkoo rahanpesulaissa säädettyjä veloitteita, kuten velvollisuuden tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys.¹⁹

Rikemaksun määrä on oikeushenkilölle 5 000–100 000 euroa ja luonnolliselle henkilölle 500–10 000 euroa. Rikemaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin. Rikemaksun suuruutta arvioitaessa on otettava huomioon menettelyn laatu, laajuus ja kestoaika.

ii. **Julkisen varoituksen** voi saada, jos tilintarkastaja tahallaan tai huolimattomuudesta menettelee muiden rahanpesulain nojalla annettujen säännösten tai määräysten kuin rikemaksua taikka seuraamusmaksua koskevien säännösten vastaisesti.

¹⁸ Tilintarkastusyhteisössä ilmoitusta koskevien tietojen käsittely voi olla keskitetty tietyille henkilölle/henkilöille.

¹⁹ Luettelo rikemaksun määräämiseen johtavista laiminlyönneistä ja rikkomuksista on rahanpesulain 8 luvun 1 §:ssä <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170444?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rahanpes%2A#L8P1>

S	SUOMEN
T	TILINTARKASTAJAT

iii. **Seuraamusmaksu** voidaan määrätä sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti tai järjestelmällisesti laiminlyö tai rikkoo kohdassa (i) tarkoitettuja velvoitteita (edellä kohdassa i mainittua kohtaa 7 lukuun ottamatta).

Seuraamusmaksun määrä on

- *Finanssivalvonnan tai aluehallintoviraston valvomille* ilmoitusvelvollisille enintään 10 % tekoa tai laiminlyöntiä edeltävän vuoden liikevaihdosta tai 5 000 000 euroa (suurempi niistä). Kuitenkin enintään kaksi kertaa niin suuri kuin teolla tai laiminlyönnillä saatu hyöty, jos se on määritettävissä
- *muille* ilmoitusvelvollisille kaksi kertaa suurempi kuin teolla tai laiminlyönnillä saavutettu hyöty, jos se on määritettävissä, tai 1 000 000 euroa (suurempi niistä).

→ Tilintarkastajalle seuraamusmaksun määrä on siis vähintään 1 000 000 euroa.

Rikosoikeudellinen vastuu voi soveltua, jos tilintarkastaja itse syyllistyy rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen taikka muuhun rikokseen.